

CONSELL DE PARTICIPACIÓ INFANTIL

AJUNTAMENT DE MOLLERUSSA

1. INTRODUCCIÓ.....	2
2. JUSTIFICACIÓ TEÒRICA I LEGAL	3
2.1 La Participació com a dret:.....	3
2.2 La Participació i la Legislació a Catalunya.....	3
2.3 Consell Nacional Infants I Adolescents De Catalunya	3
2.4 Perquè és Important Parlar de Participació Infantil?	5
3. CONSELL DE PARTICIPACIÓ INFANTIL DE MOLLERUSSA	6
3.1 Definició	7
3.2 Metodologia	7
3.3 Objectius del CPI de Mollerussa.....	9
Objectiu General	9
Objectius específics	9
4. ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT CPI DE MOLLERUSSA	9
4.1 Organització del CPI	9
4.1.1 Coordinació del CPI amb els centres educatius i entitats participatives.....	9
4.1.2. L'edat mínima per poder formar part del Consell d'Infants	9
4.1.3 Grups de representants Consell Participació Infantil.....	9
4.1.4 Selecció dels rols o càrrecs.....	10
4.1.5 La renovació dels membres del Consell de Participació Infantil.....	10
4.1.6 El grup té suport i reconeixement.....	10
4.2 FUNCIONAMENT INICIAL DEL CPI.....	10
4.2.1 Primera selecció de representats dels infants del CPI	11
4.2.2 Planificació de les Activitats del CPI	11
4.2.3 Comunicació interna del Consell de Participació infantil.....	11
ANNEX I _ ACTIVITATS PRIMER TRIMESTRE CPI.....	12

1. INTRODUCCIÓ

La participació dels infants i adolescents en tots els àmbits de la vida és el primer pas necessari perquè els infants assumeixin la seva responsabilitat social.

L'Article 16 del Decret 200/2013, 23 de juliol, Consells de Participació Territorial i Nacional d'Infància i Adolescència de Catalunya, s'exposa el deure de l'Administració local de garantir que la participació de la infància i adolescència sigui coberta, i per tant, real i democràtica

Un **consell de participació infantil** es un òrgan participatiu i consultiu adscrit a l'òrgan administratiu competent en polítiques d'infància i adolescència de l'Administració Local competent, en aquest cas, l'Ajuntament de Mollerussa.

El fet que la infància i l'adolescència pugui exercir el seu dret a participar, els permet aprendre a "participar participant", i facilitat el desenvolupament de les seves capacitats associades a la ciutadania democràtica.

Actualment Mollerussa és una de les 307 ciutats amb el segell **d'UNICEF Ciutats Amigues de la Infància**.

Aquest segell reconeix aquells pobles o ciutats que fomenten de forma activa accions i polítiques reals i directes en benefici dels drets dels infants i adolescents del seu territori.

Des de 2012 l'Ajuntament de Mollerussa, com a Ciutat Amiga de la Infància impulsa processos participatius en l'àrea de polítiques locals.

Mollerussa és pionera en vetllar l'atenció i la protecció de la infància i adolescència. Presenta mecanismes de govern que fomenta la participació infantil i aplega les seves veus fent que siguin actives en el municipi.

Un bon exemple, és la vida del propi Consell de Participació Adolescent de Mollerussa vigent i actiu des del 2012.

Amb la voluntat que els nens, nenes i adolescents de la nostra ciutat puguin créixer i desenvolupar-se en aquests principis: no discriminació, interès superior del nen, el dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament.

Per tan és necessari el suport, l'acompanyament i la implicació de tots els centres educatius, entitats locals relacionades amb la infància.

Aquest document¹ pretén donar unes línies teòriques i pràctiques sobre la participació infantil tenint present tot el recorregut que ens avala amb el Consell de Participació Adolescent.

¹ La base d'aquest document està extreta del Cuadernos para la acción local d'UNICEF: Claves para fomentar la participación infantil i adolescente.

2. JUSTIFICACIÓ TEÒRICA I LEGAL

2.1 La Participació com a dret:

Els drets humans estableixen el dret de les persones a participar en la vida política, cultural i social, tenint tots els essers humans la possibilitat d'exercir aquest dret de manera individual i al mateix temps, contribuir a la seva comunitat. La participació dels infants està reconeguda en la convenció dels drets dels infants (CDI).

El dret de tots els infants i els adolescents a ser escoltats i tinguts en compte constitueix un dels valors fonamentals de **la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant**. Per aquesta raó, el Comitè dels Drets de l'Infant de Nacions Unides va publicar el juliol de 2009 l'Observació general número 12, en què s'insta els governs a desenvolupar el dret de l'infant a ser escoltat en tots els afers que l'afectin i a tenir en compte les seves opinions, (DECRET 200/2013, de 23 de juliol, dels consells de participació territorial i nacional dels infants i els adolescents de Catalunya).

Gràcies a la Convenció de les Nacions Unides, celebrada l'any 1989, on es definia els Drets de la Infància, les societats van començar a canviar la mirada entorn a la infància i adolescència. Catalunya, com altres comunitats, van aprovar una Resolució 194/111, de 7 de març de 1991 per tal de garantir la protecció dels drets de la Infància i Adolescència.

És en l'any 2006, on en els articles 17 i 29 de l'Estatut d'Autonomia, s'establia el Dret a la Participació de menors, i, en la Llei 14/2010 dels Drets i Oportunitats de la Infància i Adolescència, on s'expressa clarament el Dret de la infància i adolescència a participar de forma real i democràtica en els afers que els hi afecten (article 27.1).

2.2 La Participació i la Legislació a Catalunya

La Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya (LDOIA, 2010) reconeix el dret de participació de la infància i adolescència i posa èmfasi a potenciar-lo promovent la creació d'espais de participació territorial a l'àmbit local, i que per tant, ens implica a actuar, de la mateixa forma que va posar èmfasi amb la creació del Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya (DECRET 200/2013, de 23 de juliol, dels consells de participació territorial i nacional dels infants i els adolescents de Catalunya). Juntament amb l'acord del Pacte per a la Infància de Catalunya, creat el 19 de juliol de 2013, per impulsar polítiques integrals que tinguin en compte la perspectiva de la infància i adolescència, que permetin prioritzar les actuacions dirigides a Nens, Nenes i Adolescents (NNiA) i que es faciliti nous espais per a la construcció del seu present i el seu futur.

2.3 Consell Nacional Infants i Adolescents De Catalunya

La creació del Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya (CNIAC) s'emmarca en els articles 27 i 34 de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya. La Llei reconeix el dret de participació dels infants i els adolescents i posa èmfasi a potenciar-lo promovent la creació d'espais de

participació territorial a l'àmbit local i amb la creació del Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya (CNIAC).

La participació dels infants i els adolescents al Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya es fonamenta en **els principis següents**:

a) Respecte a les diferents formes d'expressió dels infants i els adolescents: s'ha d'incloure sempre **el dret a la diferència i l'autonomia progressiva**, derivada del desenvolupament de les seves capacitats.

b) Oberta i voluntària: els infants i els adolescents han de conèixer els espais participatius i les seves funcions, però la participació infantil no es pot limitar ni obligar.

c) Real i significativa: s'ha d'impulsar amb els infants i des de diferents entorns a partir de realitats concretes que estan al seu abast. Ha d'implicar transformacions que es percebin i transcendeixin.

d) Representativa: els vocals han d'actuar en representació d'altres infants o adolescents i no en representació pròpia.

e) Inclusiva: cal facilitar eines de participació als infants i adolescents més vulnerables o amb dificultats. Això inclou la formació transversal perquè tots tinguin les mateixes oportunitats per dir la seva opinió i ampliar els espais de participació a diferents franges d'edat.

f) Permanent i continuada: els infants i els adolescents han de prendre part en múltiples i variades experiències participatives amb diferents graus d'intensitat i complexitat, en la quotidianitat i amb continuïtat, perquè pugin reflexionar sobre el seu entorn i la manera de donar resposta a les qüestions que els afecten.

g) Autònoma: en funció de les seves capacitats, els infants i els adolescents han de poder gestionar les decisions relacionades amb els processos participatius.

h) Responsable: com a òrgan representatiu, el Consell esdevé un òrgan de participació responsable.

i) Avaluable: s'ha d'impulsar una proposta rigorosa d'avaluació que integri indicadors sobre les competències per exercir, promoure i propiciar la participació efectiva i, alhora, indicadors que recullin les relacions que promouen aquesta participació efectiva dels infants i els adolescents a Catalunya.”

Mapa territorial de Consells d'Infància a Catalunya

Actualment a Catalunya tenim 65 municipis² que han creat el consell de participació infantil i que tenen representació en el CNIAC (juny 2021).

La **Província de Lleida**, te els següents Consells d'Infants i Adolescents: Consell de joves de Lleida, Consell d'adolescents de Mollerussa, Consellet d'adolescents del Palau.

2.4 Perquè és Important Parlar de Participació Infantil?

Tots els drets són importants, universals, inalienables i interdependents. En aquest sentit, la **participació és un dret** ple que al exercir-lo s'està vetllant pel compliment dels demés drets ja que a demés, la participació és un dels quatre principis rectors de la Convenció dels drets dels infants.

Contribueix a un bon desenvolupament saludable. És important propiciar que els infants puguin assumir compromisos gradualment, segons la seva madures. I per l'altra hi ha la seva responsabilitat ciutadana en una societat democràtica.

Recollir les opinions i donar espai als infants significa impulsar accions participatives com a ciutadans actius i com a grup social diferent als joves i adults. Significa prendre consciència que **tenen una veu pròpia** i que la mateixa, pot contribuir a la societat en la que viuen i al món en general.

La participació implica el desenvolupament de la iniciativa, creativitat, responsabilitat, compromís, comunicació, autoconfiança. En definitiva, la participació infantil és **un instrument educatiu** i de **desenvolupament essencial** en el què, utilitzat i dirigit adequadament sobre aquells afers que els incumbeixen, afavoreix la seva identitat **com a ciutadà amb ple drets**.

Al mateix temps és clau en tot el procés de participació que hi hagi una retroalimentació. És important que els infants coneguin que implica ser representat del Consell de Participació i que aconseguen.

La participació ha de tenir un **objectiu clar, viable i real** per tal que els nens i nenes visquin una experiència positiva de la seva participació. Això aporta, per una banda la seva continuïtat com a membre del Consell i per altra banda fomenta a que altres infants vulguin formar part del Consell de Participació Infantil.

²Consulta 19/04/2021 <https://pdia.blog.gencat.cat/mapa-territorial-de-consells-dinfancia-a-catalunya/>

3. CONSELL DE PARTICIPACIÓ INFANTIL DE MOLLERUSSA

El Consell de Participació Infantil de Mollerussa implica un treball transversal amb la Regidoria d'Educació, i la Regidoria d'Acció Social Ciutadania i Infància que amb la coordinació de dels centres educatius i altres entitats, així com el suport i implicació de les famílies contribuiran que Consell de participació infantil sigui un espai d'èxit.

Un eix important de la constitució del consell de participació infantil és tenir l'entusiasme ,les ganes i el compromís de creure en la força i la mirada transparent dels infants.

Necessitem de totes les sinergies que acompanyen als nostres infants en el seu creixement. Ja disposem d'unes bones estructures educatives formals, no formals i informals així com entitats com ONG, espais culturals... que acompanyen als nostres nens i nenes. Totes elles, treballen per educar des de diversos àmbits amb la finalitat del desenvolupament integral dels infants. Es tracta de construir una identitat cada vegada més autònoma dels nostres infants i potenciar l'esperit crític que a la vegada fa que siguin actius i implicats en el món que els envolta.

Els consells d'infants són sobretot un òrgan polític, on ha de predominar el reconeixement de la infància com a agents polítics, com a ciutadans actius en el present, en l'aquí i ara amb una responsabilitat política. I en aquest procés de fer política es formen en ciutadania i habilitats personals. L'equip polític, alcalde i regidories es reuneix amb el consell al menys 2 vegades durant el curs i té en consideració el treball realitzat obtenint acords i peticions.

Ens inspira el model de participació infantil liderat pel pedagog italià **Francesco Tonucci**.

L'any 1991, F. Tonucci va posar en marxa el projecte "La ciutat dels infants" a la ciutat italiana de Fano. La idea de fons del projecte és que un municipi que es pensa i es construeix des de la mida i les necessitats dels infants resulta ser un municipi més adequat per a tothom.

Una bona perspectiva per fer un "món millor" per a tots, és construir-lo coneixen també la opinió dels infants com a individus actius de la societat.

Des del consistori es potencia la participació dels infants en la vida pública de forma democràtica i des de la transparència. Compartir i oferir els recursos que disposa l'Ajuntament de Mollerussa a tots els infants contribueix a que participin de forma activa com a ciutadans de la nostra societat. Aquesta participació ha de ser un aprenentatge per tots els nens i nenes per a millorar la seva qualitat de vida.

3.1 Definició

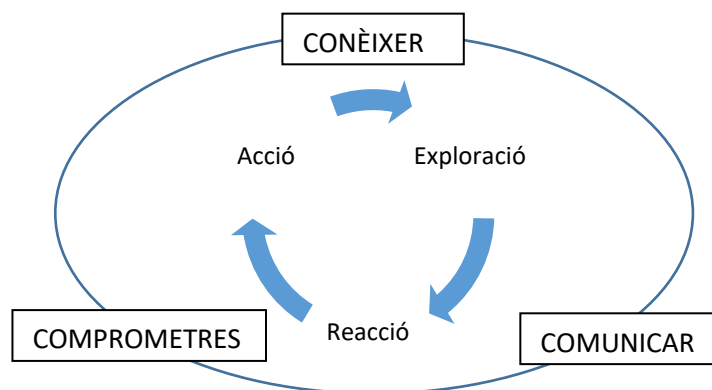
El Consell Municipal d'Infants de Mollerussa és un òrgan de consulta i participació infantil. Un espai on es troben els nens i nenes per reflexionar, parlar, prendre decisions i fer propostes sobre aquells aspectes relacionats amb la vida quotidiana de la seva ciutat.

3.2 Metodologia

Considerem el constructivisme com a peça fonamental de canvi. Aquesta metodologia permet que els nens i nenes aprenguin a autoformar-se, allò que se'n diu "aprendre a aprendre", vulgui resoldre els seus dubtes amb motivació i curiositat, tinguin un esperit crític.

La metodologia del Consell de Participació Infantil de Mollerussa presenta per un banda un procés **d'aprenentatge** i per d'altra banda **participació activa**.

A. El aprenentatge ha de ser de manera natural en un espai acollidor on els nens i nenes siguin els protagonistes. El procés d'aprenentatge segueix les tres fases:

- **Fase d'exploració:** És l'etapa cognitiva. En ella els nens i nenes recullen, analitzen i sintetitzen la informació relativa a la participació. Intenten entendre els continguts i es sensibilitzen, el que porta a la següent fase: reacció.
- **Fase de Reacció:** És on desenvolupen una resposta personal a la participació. Examinen diferents maneres d'enfocar la seva participació i conformen el seu propi punt de vista. Desenvolupen l'empatia necessària, el sentit de la participació i del compromís.
- **Fase d'Acció:** Els nens i nenes exploren l'actuació concreta que pot realitzar-se en resposta al que han interioritzat com a participació. És important en aquesta etapa, proporcionar oportunitats reals per a la participació i el compromís. D'aquesta manera es reforcen nous coneixements, habilitats i actituds.

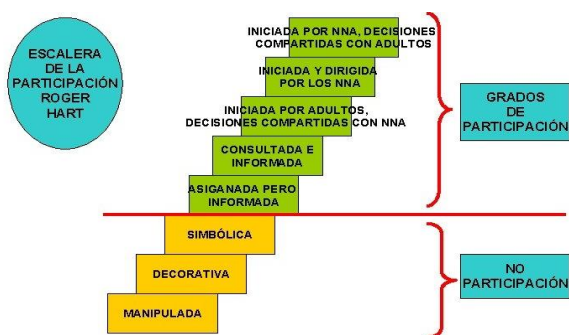
B. Participació Activa – Participació Protagonista

L'Ajuntament de Mollerussa facilita l'espai per garantir la participació dels infants, des de el respecte i amb motivació començaran a ser ciutadans actius en l'àmbit social, polític i educatiu de Mollerussa "**Participació Activa**".

Des del consell de participació infantil prioritzem el funcionament a partir de la participació dels infants com protagonistes del seu propi aprenentatge i del desenvolupament dels valors i habilitats "**Participació Protagònica**". La seva participació serà real des de l'inici de la constitució del Consell de Participació amb el disseny, elaboració e implementació del projecte participatiu.

El projecte participatiu no és estàtic, sinó que pot canviar, doncs les necessitats i les demandes canvien en el temps, és per això que els infants com a protagonistes del projecte han d'assumir la possibilitat de canvi i poder fer l'adaptació del projecte a aquests canvis.

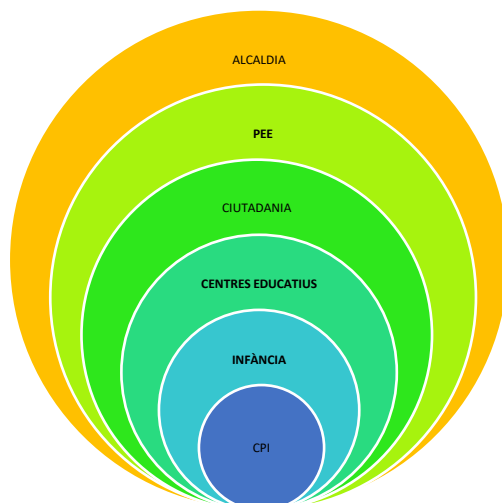
De forma metafòrica **Roger Hart** (1992) ens presenta l'escala de la participació infantil, versió adaptada per a UNICEF de l'escala d'Arnstein (1962), adaptada a la participació infantil i juvenil.

Hart divideix l'escala de participació dels nens, nenes i joves en 8 nivells; a partir del nivell 4 es consideren models de participació genuïna.

El Consell de Participació Infantil pretén que els nenes i nenes pugui començar a l'esglaó 4 i arribar a desenvolupar els graus fins al 8.

Les accions i reptes del projecte és un treball que s'escollirà entre tots els que intervenen en el projecte de participació:

3.3 Objectius del CPI de Mollerussa

Objectiu General

- L'objectiu principal, és garantir el dret de participació dels infants de la ciutat de Mollerussa de forma activa.

Objectius específics

- Reconèixer als infants com a ciutadans i ciutadanes del present, actius i amb capacitat transformadora.
- Escoltar, comprendre i acceptar la perspectiva dels infants
- Desenvolupar la capacitat crítica, comunicativa, deliberativa, creativa, representativa i el treball en equip dels infants.
- Detectar, a partir de la mirada dels infants, les seves necessitats per millorar els aspectes i temes desapercebuts per a la ciutadania adulta.
- Incorporar la mirada dels infants en la presa de decisions per a la construcció de la seva ciutat.
- Desenvolupar pràctiques de formació en el joc democràtic.
- Generar nous espais i dinàmiques on els infants i joves puguin exercitar una participació social i responsable.
- Sensibilitzar la ciutadania sobre la aportació de les opinions i propostes dels infants.

4. ORGANITZACIÓ I FUNCIONAMENT CPI DE MOLLERUSSA

El Consell de Participació infantil de forma general és un espai de trobada dels nens i nenes representants de tots els centres educació primària i entitats i associacions relacionades amb la infància.

4.1 Organització del CPI

4.1.1 Coordinació del CPI amb els centres educatius i entitats participatives

Hi haurà coordinacions periòdiques amb l'equip del consell de participació infantil i s'enviarà per correu electrònic les convocatòries i les actes . Els centres facilitaran espais per poder explicar a la resta de companys les propostes. **Les tècniques del CPI dinamitzaran i acompanyaran** als infants en les seves propostes. Coordinaran les accions amb el centres i l'Ajuntament de Mollerussa.

4.1.2. L'edat mínima per poder formar part del Consell d'Infants és de 8 anys, amb aquest inclòs. A poder ser, és recomanable respondre als criteris de representativitat següents:

- Un nen o nena per de cada nivell escolar i classe i
- representació paritària de dones i homes.

4.1.3 Grups de representants Consell Participació Infantil

El consell de Participació infantil està integrat per 3 grups de **representants i 2 tècniques que dinamitzaran el CPI.**

- *Grup de representants de les escoles de primària* del municipi i entitats vinculades a la infància de la ciutat: Pompeu Fabra, Vedruna Mollerussa, Centre d'educació especial Siloé, Escola les Arrels, Escola Ignasi Peraire, Centre Obert i Creu Roja.(en procés altres incorporacions) Cada escola de primària escollirà el seu representant.
- *Grup de representants de nens i nenes de cada escola.*
 - La selecció és durà a terme a cada centre democràticament.
 - El nombre de nenes i nens representants del Consell d'Infants serà d'un màxim de 20.
 - El número total de nens i nenes representants haurà de ser paritari quan a gènere.
 - Es garantiràn les següents proporcionalitats en la composició inicial del Consell:
 - Es garantirà un màxim de 4 infants d'entre els col·lectius més vulnerables o amb més dificultats d'accés.
- *Grup de representants de l'Ajuntament de Mollerussa*

4.1.4 Selecció dels rols o càrrecs.

Dins l'organització interna hi haurà els següents rols o càrrecs entre la infància dels diversos centres educatius de la ciutat.

- President/a del Consell d'Infants.
- Secretari/a
- Representant del CNIAC.

4.1.5 La renovació dels membres del Consell de Participació Infantil

La renovació dels membres de CPI s'ha de fer cada 2 anys a excepció dels alumnes de 6è que es farà cada any. Així, cada any es renova la meitat dels membres del Consell. Això facilita la seva continuïtat, d'una banda, i la renovació, d'una altra.

4.1.6 El grup té suport i reconeixement.

Les famílies i /o tutors legals dels infants és important que estiguin assabentats i donin suport al procés dels infants. Les tècniques del CPI faran arribar la informació necessària perquè les famílies els pares estiguin informats a través d'un document informatiu.

Als infants i famílies que acceptin incorporar-se al projecte se les convidarà a una primera reunió per tal d'explicar-los el funcionament en detall. Els infants signaran la carta de compromís de participació en el Consell d'Infants i les seves famílies totes les autoritzacions necessàries perquè els seus fills i filles puguin participar-hi, que inclouran la garantia de protecció de dades dels menors.

4.2 FUNCIONAMENT INICIAL DEL CPI

L'objectiu d'aquest any curs 2021-2022, és crear el CPI i promoure la participació infantil, treballant endavant, per obrir-ho a més edats.

4.2.1 Primera selecció de representats dels infants del CPI

Presentació als infants del centres educatiu que és la Participació Infantil. Cada alumne decidirà si vol formar part del CPI com a representant del seu centre educatiu. Les tècniques del CPI facilitaran un díptic informatiu on podran inscriure's i que hauran d'entregar al professorat del seu centre. Cada centre educatiu comunicarà a les tècniques del CPI els nens i/o nenes elegits/des com a representants dels infants

- Les famílies també disposaran d'atenció personalitzada municipal concertant dia i hora al núm. de telèfon (973 60 07 13; ext:1084 -1072) per rebre mes informació del Consell de Participació Infantil.
- Cada centre educatiu comunicarà a les tècniques del CPI els nens i/o nenes elegits/des com a representants dels infants.
- Les tècniques de CPI contactaran amb les famílies per donar mes informació presencial o telemàtica.

4.2.2 Planificació de les Activitats del CPI

Les activitats que es duran a terme durant l'any es planificaran cada trimestre (**Annex I**). Les tècniques del CPI comunicaran als representants del CPI i als centres les activitats de cada trimestre al final de cada un d'ells.

El primer trimestre **serà la Primera trobada del CPI**. Ens reunirem els dijous 14 d' octubre de 17:30 a 19:00h al centre obert "La Banqueta".

En aquesta trobada es planificarà:

- Les trobades posteriors, activitats del projecte participatiu, propostes, inquietuds que sorgeixin.
- Difusió de l'òrgan de participació

4.2.3 Comunicació interna del Consell de Participació infantil.

Inicialment serà per correu electrònic.

ANNEX I _ ACTIVITATS PRIMER TRIMESTRE CPI

TROBADES CPI	CENTRES/ENTITATS	ACTIVITATS	LLOC DE LES ACTIVITATS
SETEMBRE 2021	Equip motor	Elaboració de la pauta a seguir per presentar el CPI a l'alumnat Primera dinàmica per la infància per començar a pensar qui pot ser un/a representant i que implica. Elaboració de documents explicatius per a les famílies	Ajuntament Centres Educatius
SETEMBRE 2021	Centres educatius, socioeducatius, ONG...	Representants centres educatius Dossier informatiu Presentació CPI als infants. Registre de la primera acta	Ajuntament
14 D'OCTUBRE 2021	Representants CPI	Pluja d'idees "Participar" Mitjans de difusió-Propostes difusió	La Banqueta
4 NOVEMBRE 2021		Participació a les activitats del 20N (segons l'activitat o esdeveniment, l'alumnat traspasarà la informació a la seva escola o el seu cicle pertinent)	
19 NOVEMBRE 2021	Representants CPI	20N *Possibilitat de llegir un text adaptat pel 25N.	

RECURSOS

En esta sección, incluimos no únicamente la bibliografía consultada, sino un catálogo de otros recursos vinculados con participación infantil y adolescente para ampliar mayor información.

Marco internacional

Convención sobre los Derechos del Niño.

Comité de los Derechos del Niño (2009), Observación nº 12, El derecho al niño a ser escuchado.

Tercer protocolo relativo a un procedimiento de comunicaciones (OPIC).

Comité de los Derechos del Niño (2014) – Ponencia de Jorge Cardona, ex miembro del comité.

UNICEF, Save the Children, Plan Internacional, World Vision (2014) Conjunto de Herramientas para el monitoreo y la evaluación de la participación infantil: Cuadernillo 1, Cuadernillo 2, Cuadernillo 3, Cuadernillo 4, Cuadernillo 5, Cuadernillo 6.

UNICEF (2020) Participación de la infancia y la juventud: opciones para la acción.

Consejo de Europa, Children's rights division and youth department (2016) Child participation assessment tool.

UNICEF, Adolescent participation and civic engagement.

UNICEF, Voices of Youth.

UNICEF, Strategies Child/Youth Participation.

UNICEF España (2020) La participación de niños, niñas y adolescentes debe continuar.

UNICEF España (2020) ¿cómo fomentar la participación en el confinamiento y post-confinamiento?

UNICEF España (2020) Consejos prácticos para incluir a los adolescentes y jóvenes en la respuesta de la COVID-19.

UNICEF España y Asociación Los Glayus (2014) Entendiendo la participación infantil: ideas, estrategias y dinámicas para trabajar la participación infantil paso a paso.

UNICEF Andalucía (2014) Guía básica para la creación de consejos de infancia y adolescencia en el ámbito local con enfoque de género

Otros recursos

Asociación Los Glayus (2016). Guía Avanzando a ritmo de infancia.

Enclave y Ayuntamiento de Madrid (2018) Guía para promover la participación infantil y adolescente de la ciudad de Madrid.

Gobierno de Navarra (2020) Guía para el diseño de órganos de participación infantil y adolescente.

Save the Children (2006) El derecho a la participación infantil de los niños, niñas y adolescentes en situación de riesgo.